

Teksten kaldes Buddha-legenden og er her hentet fra s.160-166 i "Religionerne" af Finn Jacobi og Hanne Josephsen, Munksgaard 1987

Den første skildring af Buddhas hele livsforløb er *Buddha-carita* eller »Buddhas gerninger«, et værk af den indiske digter Ashva-ghosha fra det første århundrede e.Kr. Herfra stammer de følgende uddrag.

A. Stadier på vejen mod erkendelse

(Buddha lader sig føde af Maya, shakya-kongen Shuddhodanas dronning. En seer fortæller kongen, at hans søn vil give afkald på kongedømmet for at frelse verden. Kongen søger da at binde sønnen til den sanselige verden, så snart han er vokset til.)

- 5 Kongen besluttede imidlertid, at hans søn aldrig skulle se noget, der kunne forurolige hans sind, og han ordnede det, så han kom til at bo i paladsets øverste etager uden adgang til jorden. Således tilbragte han tiden øverst i paladset, der var så strålende hvidt som regnskyer om efteråret og så ud som en bolig for guder
- 10 anbragt på jorden. Det havde sale, der passede til de forskellige årstider, og hvorfra der hørtes kvindelige musikanters velklængede musik. Dette palads var lige så strålende som Shivas på Kailasa-bjerget. Blid musik lød fra de guldrandede tamburiner, som kvinderne slog på med deres fingerspidser, og de dansede så
- 15 smukt som de mest udsøgte himmelske nymfer. De underholdt ham med søde ord, kalden med en dirren i stemmen, kåd svejen med kroppen, indsmigrende latter, sommerfuglekys og forføriske øjekast. Således blev han indfanget af disse kvinder, der forstod sig på alle de sanselige glæder og var utrættelige i erotiske nydel-
- 20 ser. Og det faldt ham ikke ind at komme ned på jorden fra sit palads som de mennesker, der som belønning for deres gode gerninger lever i et palads i himlen tilfredse med at forblive der og uden ønske om at stige ned til jorden.

(...)

- Der kom den dag, da kvinderne fortalte ham, hvor meget de
- 25 holdt af lundene nær byen, og hvor yndige de var. Han følte sig da som en elefant, der er spærret inde i et hus, og han blev opsat på at tage på rejse uden for paladset. Kongen hørte om sin elskede søns planer og arrangerede en udflugt, som skulle være hans kærlighed og kongemagt, så vel som hans søns ungdom værdig. Men han gav
- 30 ordre til, at alle almindelige mennesker, der havde en eller anden lidelse, skulle holdes borte fra kongevejen, fordi han frygtede, at de skulle gøre for stærkt et indtryk på den følsomme prins. Lige så stille blev alle krøblinge drevet bort, og ligeledes alle, der var gale, gamle, forpinte, alle den slags tillige med de sølle tiggere.
- 35 Kongevejen tog sig derfor ikke dårlig ud.

Indbyggerne hylkede jublende prinsen. Men guderne i deres himmelske bolig så, at alle var lykkelige som i Paradis. Derfor fremkaldte de et syn af en *gammel mand* i den hensigt at tilskynde kongens søn til at forlade sit hjem. Prinsens vognstyrer forklarede

40 ham, hvad alderdom vil sige. Prinsen reagerede på disse nyheder som en tyr, når et lyn slår ned i dens nærhed, for hans forståelse var rensed ved de ædle hensigter, han havde næret i sine tidligere liv, og af de gode gerninger, han havde samlet sig en skat af i utallige tidsaldre. Derfor blev hans højsindede sjæl rystet over at høre
45 som alderdommen. Han sukkede dybt, rystede på hovedet, fæstnede sit blik på den gamle mand, så ud over den festklædte menneskemængde og sagde dybt foruroliget til sin vognstyrer: »Det er altså sådan, alderdommen ødelægger uden forskel alles hukommelse, skønhed og styrke. Og til trods for at verden har noget så
50 dant for øje, går den helt uforstyrret sin gang. Når det forholder sig sådan, min søn, så vend hestene og køр så hurtigt som muligt tilbage til paladset! Hvorledes skulle jeg kunne finde glæde ved at vandre omkring i parken, når hjertet er fuld af frygt for at ældes?« Derfor drejede vognstyreren på sin herres søns bud vognen om-
55 kring. Og prinsen tog tilbage til sit palads, som nu forekom ham tomt som følge af hans ængstelige tanker.

På en anden udflugt frembragte de samme guder et *menneske, hvis legeme var ramt af sygdom*. Da sagens sammehæng blev forklaret for Shuddhodanas søn, blev han mismodig, skælvede som
60 genskinnet fra månen på vandets krusninger, og i sin medlidenhed ytrede han lavmælt disse ord: »Dette er altså den sygdommens elendighed, mennesker rammes af! Verden ser det, og dog opgiver den ikke sin selvsikkerhed. Fuldkommen blottet for indsigt forbliver den munter under sygdommens fortsatte trussel. Vi vil
65 ikke tage videre på denne udflugt, men straks vende tilbage til paladset! Nu da jeg har lært faren ved sygdom at kende, frastødes mit hjerte af fornøjelser og synes at krympe sig.«

På en tredje udflugt fremførte de samme guder et *lig*, som kun prinsen og hans vognstyrer kunne se blive båret langs vejen.
70 Vognstyreren forklarede igen prinsen, hvad meningen var med det, de så. Hvor modig han end var, blev kongens søn, da han hørte om døden, pludselig fyldt med mismod. Han lænede sig op mod vognkanten og sagde disse ord med høj røst: »Dette er den livsafslutning, der er fastsat for alle, og dog glemmer verden sin
75 frygt og lader som ingenting! Menneskenes hjerter er da forhærdede over for frygten, for de føler sig helt veltilpasse, selv når de går ad den vej, der fører til det næste liv. Drej vognen omkring! Dette er ikke tiden og stedet til udflugter. Hvorledes kan et forstandigt menneske lade være at skænke det en tanke, når katastrofen truer, og han kender til den kommende ødelæggelse?«
80

Fra da af trak prinsen sig tilbage fra omgang med kvinderne i paladset, og som svar på de bebrejdelser, som Udayin, kongens rådgiver, rettede imod ham, forklarede han sin ny holdning med følgende ord: »Det er ikke fordi jeg foragter sansobjekterne, og
85 jeg ved udmærket at de tilsammen udgør, hvad vi kalder 'verden'. Men når jeg betragter altings ubestandighed i denne verden, kan jeg ikke finde nogen glæde i den.« (...)

Skønt han havde de bedste muligheder for de mest tillokkende og raffinerede sansenydelser, følte shakya-kongens søn ingen tilfredshed, og han kunne ikke genfinde følelsen af tryghed. Han var som en løve, der er ramt i hjertekulen af en pil besmurt med en virksom gift. I det håb, at en tur i skoven ville bringe ham nogen lindring, forlod han med kongens billigelse paladset. (...)

90 Landskabets skønhed og hans længsel efter skoven førte ham
95 langt ud på landet. Der så han jorden blive pløjet, og dens overflade, der var brudt af furerne, så ud som krusninger på vandet. Plovene havde sønderflænget det spirende græs, kastet græstørvene til side, og jorden var fyldt med små skabninger, der lå dræbte eller sårede rundt omkring, orme, insekter og deslige. Synet af alt
100 dette forvoldte prinsen lige så stor en sorg, som hvis han havde været vidne til, at hans egne slægtninge blev nedslagtet. Han iagttog plovmandene, så hvor de led under vinden, solen og støvet, og hvorledes okserne var udslidte af møjsomt at trække ploven.
(...)

Hans sjæl higede efter ensomhed. Han trak sig tilbage fra de gode venner, der vandrede bag ham, og gik til et ensomt sted ved foden af et rosenæbletræ. (...) Der satte han sig og tænkte på alle disse livs opståen og forsvinden, og ud fra dette grundlæggende tema arbejdede han med sit sind, så det blev afklaret og koncentreret: (...) »Det er i sandhed ynkværdigt, at disse mennesker, der selv er hjælpeløse og dømt til at hjemfalde til sygdom, alderdom og ødelæggelse, i deres uvidende blindhed over for deres selvforgiftning, viser så ringe respekt for andre, der ligeledes er ofre for alderdom, sygdom og død.« (...)

105 Som denne rene og uplettede erkendelse tog form i hans ædle sjæl, så han en mand glide frem imod ham usynlig for de andre mænd, og som viste sig i skikkelse af en *tigermunk*. Kongens søn spurgte ham: »Tør jeg spørge, hvem du er?« og svaret var: »O du tyr iblandt mænd! Jeg er en eneboer, der af forfærdelse over fødsel og død, har bestemt mig for et hjemløst liv for at vinde frelse.
120 Siden alt, hvad der lever, er hjemfalden til udslettelse, er udfrielse af denne verden, hvad jeg ønsker, og derfor søger jeg det velsignede stadium, hvor udslettelse er ukendt. Slægtninge og fremmede betyder det samme for mig, og begær og had fremkaldt af denne sanseverden er ophørt med at eksistere. Hvor jeg end
125 måtte være, har jeg hjemme – ved roden af et træ, i en forladt helligdom, en bakke eller skov. Af besiddelser har jeg ingen, ej heller af forventninger. Optaget af mit yderste mål vandrer jeg omkring og tager imod enhver almisse, man måtte give mig.« For øjnene af prinsen fløj han da op i himlen. For han var en af himmelbeboerne, som havde set andre buddhaer i fortiden, og som var kommet til ham i denne skikkelse for at minde ham om den opgave, der forestod ham.
130

(Efter denne åbenbaring beslutter prinsen sig for det hjemløse liv og begiver sig bort).

135 Fra da af førte prinsen et religiøst liv og studerede med flid de forskellige systemer, der praktiseredes blandt asketer og *yogier*. Efter nogen tid drog den vise i sin søgen efter et ensomt sted, hvortil han kunne trække sig tilbage, hen for at leve på bredden af Nairanjana-floden, hvis renhed styrkede hans eget rene forsæt.

140 Fem tiggere var kommet dertil før ham og førte et forsagelsens liv i nøje iagttagelse af deres religiøse løfter og stolte over herredømmet over de fem sanser. Da munkene så ham der, stillede de sig til tjeneste for ham i deres tragten efter befrielse, ligesom det, der tiltrækker vore sanser, stiller sig til tjeneste for den, som tidligere

145 fortjenstfulde tilværelser har skænket rigdom og helbred til at nyde dem. De hilste ham ærbødigt, bøjede sig for ham, fulgte hans vejledning, og underkastede sig ham som hans disciple, ligesom de rastløse sanser tjener sindet. Han indlod sig imidlertid på nye asketiske øvelser, og navnlig sultede han sig som det mid-

150 del, der forekom ham mest egnet til at bringe fødsel og død til ophør. I sin tragten efter at bringe sindet til ro lod han i seks år sit legeme udtæres og gennemførte mange strenge faste, som det er såre vanskeligt for et menneske at udholde. Ved måltiderne nøjedes han med et enkelt brystbær, et enkelt sesamfrø, et enkelt ris-

155 korn – så ivrig var han efter at nå frem til den anden, den ubundne bred af *samsara*. Hans krop skrumpede overordentlig ind ved denne selvpinsel, men til gengæld blev hans åndelige styrke tilsvarende større. (...) Hans fedtlag, kød og blod svandt hen. Kun skind og ben blev tilbage. Nok var han udmattet, men hans indre

160 syntes udtømmeligt som havet selv.

Efter nogen tids forløb blev det ham imidlertid klart, at denne form for selvpinsel var en overdrivelse og udtærede hans legeme uden noget nyttigt resultat. Tilskyndet af sin frygt for tilblivelse

165 følger: »Dette er ikke den *dharma*, der fører til lidenskabsløshed, til op-lysning, til udfrielse. Den metode, som jeg fandt under rosentræet for nogen tid siden gav sikrere resultater. Men en sådan meditation kan ikke gennemføres i denne svækkede tilstand. Derfor må jeg tage skridt til at genvinde min legemsstyrke. Når den er

170 udtæret af sult og tørst, bliver sindet tilsvarende anspændt, det åndelige organ, der skal høste frugten af bestræbelserne. Nej, den indre balance er en nødvendighed, hvis det skal lykkes. Indre ro kan ikke opretholdes, medmindre fysisk styrke hele tiden forstandigt fornyes. Kun hvis kroppen får fornuftig næring, kan overdre-

175 ven strabadsering af sindet undgås.«

(Nu tager den vordende Buddha sig et bad i floden, og det er kun med møje og besvær, han kan arbejde sig op ad bredden. En ung kvinde får da øje på ham og tilbyder ham en ret tilberedt af mælk og ris. Han modtager hendes gave og sætter sig til at spise.

180 De fem munke forlader ham da i den tro, at han har givet op. Selv sætter han sig ved foden af et helligt figentræ fast besluttet på ikke at forlade stedet, før han har vundet den endegyldige erkendelse. Forgæves sender Mara, fristeren, sine sønner og døtre imod ham.)

Buddhismen kalder sig middel-vejen og tager afstand fra både askesen og livsnydelsen. Det var Buddha selv, der efter at have levet kongesønnens liv i sanselige nydelser forgæves forsøgte at sulte sig til frelsen.

B. Op-lysningen

---

185 Nu da han havde overvundet Maras anslag med sin fasthed og ro, hensatte Bodhisattva, der var en mester i meditation, sig i trance for at erkende den endegyldige virkelighed og livets egentlige mål. Efter at han havde opnået fuldkommen beherskelse af alle meditative tilstandes forskellige grader, erindrede han i den *første nattevagt* rækken af sine tidligere fødsler. »Der var jeg således.

190 Det var mit navn. Da jeg afgik ved døden der, kom jeg hertil.« – På denne måde erindrede han tusinder af fødsler, som om han oplevede dem påny. Da han havde kaldt sine egne fødsler og dødsfald i alle sine forskellige eksistenser frem i erindringen, vendte den Vise sig fuld af medlidenhed og medfølelse mod alle

195 andre levende væsener, og han tænkte ved sig selv: »Igen og igen bliver de nødt til at forlade dem, de anser for deres egne, og drage andetsteds hen, og det får aldrig ende. Denne verden er visselig uden beskyttelse og hjælpeløs, og som et hjul drejer den rundt og rundt.« Da han støt fortsatte med at erindre fortiden på denne

200 måde, nåede han til den endegyldige forvisning om, at denne *samsaras* verden er lige så luftig som pisangtræets marv.

Han, der ikke stod tilbage for nogen i mod, opnåede så i den *anden nattevagt* det himmelske øje, for han var den bedste af alle der havde synets gave. Derpå så han med det fuldkomment rene

205 himmelske øje på den hele verden, som viste sig for ham som om den afspejledes i et pletfrit spejl. Han så, at død og fødsel hos alt levende afhænger af, om de har handlet retsindigt eller lavsindet.

Og hans medlidenhed voksede yderligere. Det blev ham klart, at der ikke kan findes nogen sikkerhed i denne *samsariske* tilværelses strøm, og at dødstruselen findes overalt. Antastede fra alle

210 kanter kan skabninger ikke finde hvile nogetsteds. Således overskuede han genfødslernes fem verdener med sit himmelske øje.

Og han fandt intet fast i denne verden af vorden, ligesom der ikke findes nogen fast og hård kerne i pisangtræet, når dets lag et for et skrælles af.

215 Da så den *trede nattevagt* nærmede sig, vendte trancens ophøjede mester sig i sin meditation mod verdens sande og egentlige natur: »Ak, levende væsener slider sig forgæves op! Igen og igen fødes de, ældes og dør, overgår til et nyt liv og fødes påny! Hvad

220 værre er, grådighed og blændværk formørker deres syn, og de er blinde fra fødselen. I deres frygt og bæven ved de ikke, hvorledes de skal undslippe al denne dårligdom.« Han overskuede da årsagskædens tolv led, og så, at de med uvidenheden som begyndel-

225 se førte til alderdom og død, og at de med uvidenhedens ophør som begyndelse førte til ophøret af fødsel, alderdom, død og alle former for dårlighed.»

Da den store seer havde forstået, at hvor der ikke findes nogen som helst uvidenhed, er også *karma*-dannelserne standset – havde han opnået sand viden om alt, der kan erkendes, og han fremtrådte i verden som en buddha. (...) Han lod blikket glide fra verdens top og nedefter, og intetsteds kunne han opdage noget selv. Som ild, når brændstoffet er fortæret, blev han rolig. Han havde nået fuldkommenheden og han tænkte ved sig selv: »Dette er den sande vej, ad hvilken i fortiden så mange seere, der ligeledes 235 kendte alle højere og lavere ting, har vandret mod den yderste og egentlige sandhed.

På det tidspunkt i den fjerde nattevagt, da det dagedes, og de spøgelse, der bevæger sig, og de, der ikke bevæger sig, faldt til ro, nåede den store seer frem til den overbevisning, der ikke mere 240 kender til forandring, og alles leder nåede alvidenhedens stade. (...)

I syv dage blev han der. – Hans krop voldte ham ingen besvær, aldrig lukkedes hans øjne, og han så ind i sit eget sind. Han tænkte: »Her har jeg fundet frihed,« og han vidste, at hans hjertes længsler omsider var blevet opfyldt. Nu da han havde fattet årsagssprincippet og endegyldigt havde overbevist sig om mangelen på 245 et selv i alt, hvad der findes, vækkede han sig fra sin dybe trance-tilstand, og med stor medlidenhed overskuede han verden med sit buddha-øje ivrig efter at give den fred. Men da han på den ene side så verden fortabt i usle opfattelser og forvirrede anstrengelser, helt tildækket af lidenskabernes smuds, og på den anden side 250 så frihedens *dharmas* forfinede åndsklarhed, følte han sig utilbøjelig til at gribe ind. Men da han fornemmede vægten af det løfte, han tidligere havde givet, at oplyse alt levende, blev han igen mere gunstig stemt over for tanken om at forkynde den vej, der 255 fører til fred. Da han grundede på dette spørgsmål, tog han også i betragtning, at mens nogle har megen lidenskab, har andre kun lidt.

Så snart Indra og Brahma, der er overhoveder for dem, der er i himlene, havde fattet Sugataens (Buddhas) hensigt at forkynde 260 vejen, der fører til fred, stod der en stråleglans omkring dem, og de kom til ham, da verdens velfærd lå dem på sinde. Han blev siddende, hvor han sad, fri for alt ondt efter at have gennemført sit forehavende. Den bedste *dharma*, han havde set, var hans bedste ledsager. Hans to besøgende talte til ham med venlige og ærbødige ord, der tog sigte på verdens velfærd, og sagde: »Måtte du ikke fordømme alle, der lever et liv, som ikke fortjener et så kosteligt gode. Måtte du fatte medlidenhed i dit hjerte med alle, der lever i denne verden! De er så forskelligt udrustede. Mens nogle har megen lidenskab, har andre kun lidt. Nu da du selv, du Vise, 270 er kommet over tilblivelses-verdenens hav, måtte du da også redde alle de levende, der er sunket så dybt i lidelse! Som en ædel og gavmild herre deler ud af sin velstand, måtte du give andre del i dine egne dyder.

De fleste af dem, der ved, hvad der er godt for dem i denne verden og i den næste, handler til deres egen fordel. I menneskenes verden og i himlen er det vanskeligt at finde nogen, der ledes af omsorg for verdens velfærd.« Da de havde fremført deres ærinde for den store seer, vendte de to guder tilbage til deres himmelske bolig ad den vej, de var kommet. Og den vise overvejede deres 280 ord og blev styrket i sit fortsæt om at befri verden.

Edward Conze: *Buddhist Scriptures*. Penguin Classics. London, 1959.

© Edward Conze A: s. 138f; B: s. 49f